

לכבוד

פרופסור חמוטל בר-יוסף בקר טוב

התלבטתי על צורת הראיון, לא רציתי שאלות סתם, של אינפורמציה, רציתי משהו עם דגש והחומר היה רב, יכלתי לשקוע בו בהנאה רבה. לבסוף החלטתי, ואינני יודעת האם זה לטעמך, אבל זו החלטתי. בחרתי בשני כיוונים, בשתי בעיות, ואת כמובן תוכלי לבחור בשירים ולפתח את פתרון או הבנת הענין.

שאלה 1.

הרבה שערים לשירתך, עלי לעבור דרך אחד מהם, ואולי עוד אחד, כן, כמובן שיהיה עוד אחד. לכן עלי לבחור בקפידה רבה את השער, דרכו אבקש את תמיכת ידך, שתוביל אותי לעבור בשער, והדרך שאיננה קלה, רגילה, אלא בפיוט עסקינן. ואולי כדי לעמוד איתן על פני האדמה והיות ואנחנו נשים יוצרות, התדפקתי על שער ה"מזון". אין שער יותר מתאים לנו כנשים יוצרות מאשר שער זה. הרי כלנו מחזיקות את העולם, אולי עד כה לפחות, דרך שער זה. אומנם נכון נתנו לאטלס להחזיק את הארץ על כתפיו החסונות, אבל מה היה קורה אלו יום אחד לא כל כך בהיר, היתה גברת אטלס מתרשלת ולא מבשלת לו את ה"פסולֵיה" שלו, מה הוא היה עושה? אז בואי נכנס יחד הביאי אותי בסוד העגבניה והרימון וכל המזון כרצונך בשירים.

משוררים מתארים הרבה את הטבע או את רחובות העיר כהשלכה של רגשות או של תמונת עולם. אני עושה את זה לפעמים עם האוכל ועם המטבח. מזון מופיע בשירים שלי גם כמטאפורה וגם כחלק מתמונת מציאות שמתרחשת במטבח (וגם היא בעצם מטאפורית). שימוש במזון כמטאפורה זה לא חידוש: יהודה הלוי השווה את הרגשתו כשהוא מנשק את עפר הארץ לטעימת דבש ויש הרבה דוגמאות אחרות. מטאפורות כאלה מזמינות את הקורא להשתתף בחוויה מאד ראשונית ובסיסית, לא רוחנית, לא נשגבה, אבל חיונית.

סעודה ומשתה מתוארים בשירת ימי הביניים, אבל המטבח כנוף שירי – זה לא מוכר לי בשירה (חוץ משיר אחד של רחל מורפורגו), אולי משום שמשוררים וגם משוררות לא עסקו בבישול. אז אני עשיתי את זה, כי בשבילי המטבח הוא מקום מאד חשוב, מרגש ורב משמעות, לא רק משום שאני נולדתי בקיבוץ, וגדלתי בבית ילדים, וכשנישאתי והיה לי מטבח משלי הרגשתי משהו בראשיתי, אלא גם כי גם מפני שהאוכל הוא החיים, לכן בכל התרבויות לאוכל יש גם משמעות סמלית. בשבילי הבישול קשור גם עם אימהות וגם עם כתיבת שירה – כל אלה הן פעולות של הענקת שפע, לכן גם בשירים ה"ארס-פואטיים" שלי אני מדמה את הכתיבה לבישול. לדוגמה:

צְמוּדִים לְמוֹפֵת

צְמוּדִים לְמוֹפֵת בַּתְּכֵנִית הַלְּבָנָה
נִתְחִי הָעוֹף שְׂרוּיִים בְּרֵטֶב אֲדָמָדָם,
חֶלְקֶלֶק, מְבָרִיק, מְבֹסָס.
מִן הַכְּנָפִים נִתְלָשׁוּ חוּטֵי נוּצוֹת אֶחְרוּנִים.
לִיִּתֵר בְּטָחוֹן אֶתְחַב אֶת הָאֲצָבָעוֹת פְּנִימָה
וְאֶעְרָבֵב הַכֹּל יַחַד בְּתַנוּעוֹת לִישָׁה.
עֲכָשׁוּ פְּלִי מוֹכְנָה לְדָפוּס.

בשיר אחר אני בעצמי נראית לעצמי כמו עגבניה מיובשת בצנצנת עם שמן ותבלינים:

סוּנֵט הָעֶגְבָנִיָּה הַמִּיֻבָּשֶׁת

שְׂרוּיָה בְּצִיר שֶׁל שִׁיר זֶה־ב
כְּמוֹ בְּשֶׁמֶן זֵית שְׁעָלִי נִשְׁפָּךְ

אינני זזה. אני רק תופחת,
אני רק שרויה בתוך הטוב.

אך עוד מעט אשאף
להאכל, להנתז על הלשון
לרקד על בלוטות הרק החלשות
שינזלו מהשפתיים, מהאף.

גלי לי איך להשתמר טבולה בשיר
תמיד, לא להזיז עפעף,
לא להספיק, לא לכונן שריר

כמו העגבניה המיבשת שעכשו
מנחת בצנצנת עם השום והשמיר
בלי לדעת על סכין, מזלג או כף.

ויש, כמובן, שירים, שמתארים סצנות ליד שולחן האוכל:

שלחן מטבח

כבר צהרים במטבח
הכל ערוך פנים אל פנים
על השלחן זה בצד זה
המזלג שלי כמעט נוגע בסכין שלך.
קצות שערותי סמוכות לעורק צנאריך.
המאורר מוציא ומכניס לראש שלי
אור שלוק מהראש שלך.
גם אני רואה את הסדקים
על שלחן המטבח, כבד,
יותר ישן מאשר חדש.

גַּם אֲנִי רוֹאָה אֶת רַגְלֵי הָעֵבֹת.

קַח אֶת הַסֶּפֶיךָ. תִּפְרֹס לְחֶם.

כתבתי שורה שלמה של שירים על שולחן המטבח, השולחן שמסמל
בשבילי את היחד שבהתכנסות המשפחתית ואת הנורמאליות של
החיים בכלל, שהיא לגמרי לא מובנת מאליה. הנה שניים מהם,
הראשון הוא קינה על אובדן והשני – מעין חלום על חזרה ושיקום של
סדר הדברים הטבעי:

שֶׁלַחַן מִטְבַּח שֶׁהִצְבֵּיתִי

שֶׁלַחַן מִטְבַּח שֶׁהִצְבֵּיתִי

הִיָּה לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב

הִרְצַפְּהָ שְׁבִתוֹכָה רִצְפֵּיתִי

הִיָּתָה לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב

הִקִּירוֹת בְּחִלְבֵי טִיחֵיתִי

הִיוּ לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב

אָרֶץ לְחִיּוֹתָה נוֹלְדֵיתִי

הִיָּתָה לִי לְאָרֶץ אוֹיֵב

וְלָמָּה חַיִּים בְּאָרֶץ

הִיָּתָה לְאָרֶץ אוֹיֵב.

שֶׁלַחַן בָּחַל

יְהִיָּה לָנוּ שֶׁלַחַן גְּדוֹל וְכָחַל,

יְהִיָּה לָנוּ שֶׁלַחַן עָרוֹךְ לְכִלְנוּ בְּיַמְדוֹ,

שְׁלַחַן עוֹטָה אֹר, עֲגֹל לְגַמְרִי.

וְנֹשֵׁב לְיָדוֹ בְּיַחַד בְּעָרְבֵי שַׁבָּת
מִרְפָּקֵינוּ נוֹשְׁקִים זֶה לָזֶה
בְּלִי אִמָּר, נְשִׁיקַת יוֹסֵף לְבִנְיָמִין,
וְנִשְׁיֵר אֶת הַשְּׁלוֹם עֲלֵיכֶם בְּלִי קוֹל
וְנִשְׁתָּה אֶת יַיִן הַקְּדוֹשׁ מִהַכּוֹס הָאֲחֻת
בְּיַחַד עִם הַמְּלֹאכִים, לְפִי הַגִּיל.

הַשְּׁלַחַן אֲזֵי יָשׁוּב וְיִסֹּב עַל צִירוֹ
דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, וּבְלִילָה
נֹאמֵר בְּלָנוּ בְּיַחַד אָמֵן.

שאלה 2.

ספרתי לך שאני מנסה לקרוא במאמרים היושבים באתרך. את המאמר על המיסטיקה לא פתחתי, לא קראתי והנה עכשיו כשאני עומדת לפני שאלה מספר שתיים, שהיא קשה, רצייתי לקרא להבין מה את אומרת על זה, והופס... אין. למה עשו לי את זה? אבל לא נורא הרי השירים אומרים הכל והם העקר. משכו את תשומת לבי שירי **ההבראה**. בעצם כאן יכלה המיסטיקה לשגשג. שירים שמבקשים מיסטיקה, שירים שהם כר יוצר מיסטיקה. והנה אצלך השירים כל כך שקולים, יושבים במישור אחד למעלה, ואז יש לי אפשרות כקורא להציץ מבין השורות למטה. להרים מבט למעלה, ואת המיסטיקה אני יוצרת בעצמי אם אני רוצה. גישה לא רגילה בימינו הרוויה ברצון עז ל"רוחניות". איך את מצליחה להחזיק את שיריך שבאים ממקום כל כך אישי, וכואב, שיהיו עומדים על המישור הזה הנותן את חופש הפעולה לקורא.

אלה שתי השאלות שלי, לא מקובל ככה לשאול בראיון, זה נכון, אבל לא בכל יום
באים לשאול משוררת, גם השאלות חייבות להיות לא רגילות.
וכן, אם את מסכימה בתחילת הדברים לספר על תולדות חיידך משהו כרצונך, נקבל
זאת בברכה. ואם תסכימי לשלוח לנו גם את תמונתך זה יהיה מושלם.
אני בשם חברותי מודה לך מאד מאד על תשומת הלב, ומקוה שנארח אותך אצלנו
באתר לשביעות רצונך.
אנא ממך אם יש לך הערות כל שהן כתבי לי.

בברכה

רחל

בעניין ה"רוחניות": האם אפשר לכתוב שירה בלי רוחניות? הרי זוהי מהותה של
השירה: להרים אותנו מהמקום הכואב אל יכולת לראות את הכול מלמעלה,
מנקודת מבט אלוהית, ולהירגע קצת. וחושך מזה: הרי גם בחיים קשים יש רגעים
מוארים, אז חלק מהשירים שלי מתארים את הכאב, וחלק – את רגעי האור.
אני מצרפת כאן כמה שירים כאלה, שנקודת המוצא שלהם היא הכאב, אבל הם
מובילים אל היכולת להתאושש, להתפייס, להירגע, להתנחם:

*

אם תַּעֲמִד עַל הַהַר

וְתִשְׁאַל: לָמָּה?

אם תוֹשִׁיט אֶל הַהָרִים אֶת יָדְךָ

זִמְן אָרְךָ.

זִמְן אָרְךָ תִּחְכְּהָ לְתִשׁוּבָה

בְּלִי לְזוּז.

רק הַדְּמָעוֹת נִגְרָוֹת.

אז תבוא צפור זעירה
קנה-קש לה משוט בשמים
ותשב בכפך.
קנה-קש בכפך היא תניח
ותטיל בה ביצה.

עמד שם על הר במדבר
עמד בחמה ובקר
זמן ארך מאד.

אל תזוז
עד שיבקע בכפך
גונל רך, מבקש רחמים.

ראה

ראה איך הכל נשא עם רוח היום
הכל נאחז ותלוי בתוך הרוח היום:
הבשר תלוי בנשמה
והנשמה תלויה באויר
והאויר תלוי בשמים
נאחז ברוח האור.

ראה, בעמק התפוז מתעגל הפרי.
ברחם של הילדה יש ילד.

*

כְּמוֹ הַעֲלָה הַזֶּה, הַגְּבוֹהַ
שֶׁהַשָּׁמַשׁ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁקוֹף לְגַמְרֵי
כִּשְׁהִיא עוֹבְרַת אֶת כְּלוֹ
וְיוֹצֵאת מִצַּד הַצֵּל.
כְּמוֹ הַעֲלָה הַזֶּה, הַמְטֹרֶף מֵרֵב זֶהֱר
שֶׁלֹא מִפְּסִיק לְנִצְנֵץ בְּשָׁמַיִם
שֶׁאֵינָנו חֲדָל.
גַּם בְּגַל הָעֶפֶר הָאֶפֶל הַזֶּה תִּזְכֹּר
שֶׁכְּמוֹ הַעֲלָה הַזֶּה בְּאוֹר

מְרַבֵּעַת

עֲרוֹת מוֹזְזָה זֶרְחָה בְּאֶמְצַע הַלֵּילָה
עַל הַתְּקָרָה וְעַלִי בַמָּטָה הֶרִיקָה
שֶׁנִּהְיִיתִי פְתָאֵם קֵלָה כְּמוֹ שְׁרִיקָה
פְּתוּחָה כְּמוֹ שֶׁעַר.

נִהְיִיתִי כָּל-כֶּךָ מְרַבֵּעַת. כָּל-כֶּךָ מְרַבֵּה.
מְרַבֵּעַת לְגַמְרֵי, כְּמוֹ הַתְּקָרָה
כְּמוֹ הַנִּיר הַנִּקְתָּב. כָּל-כֶּךָ מְאִירָה.

שְׁנֵי בְּתִים מְרַבֵּעִים

תְּבִיט : הַבַּיִת בּוֹעֵר .
תִּכְנֹס אֶל תּוֹכוֹ . תִּשְׁאַר .
אַתָּה חַי . אֵל תִּשְׁאַל אֵיךְ .
בּוֹעֵר עִם הָאֵשׁ תִּתְהַלֵּךְ .

הִנֵּה כָּל הַבַּיִת רִיק מֵרְחוּט :
קִיר קִיר . תְּרִיס שָׁחֹר .
בֵּין סְדָקִיו שָׁבַר שְׁמֶשׁ יַחְדָּר ,
חוּט כֶּסֶף יָשָׁן . יַדִּידוֹת .